

Številka: 00202-48/2025/7

Datum: 27. 1. 2026

Odgovor na pobude Komisije Državnega sveta Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za več trajnostne lokalne hrane v javnih zavodih in krepitev lastne prehranske varnosti

Državni svet Republike Slovenije je na 34. seji 10. 12. 2025 obravnaval in podprl pobude Komisije Državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljnjem besedilu: komisija) za več trajnostne lokalne hrane v javnih zavodih in krepitev lastne prehranske varnosti.

Komisija je na Vlado Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Vlada RS) naslovila naslednje pobude:

1. Vlada RS naj sprejme ukrepe za zagotovitev bistveno večjega deleža slovenske hrane v javnih zavodih, pri čemer naj prednostno spodbuja lokalno in trajnostno pridelavo. Hkrati naj poenostavi pogoje in postopke, na podlagi katerih bodo lahko javni zavodi v največji možni meri naročali slovenska živila.
2. Ustrezno podporo naj se nameni vzpostavitvi celovite agroživilske verige »od semena do krožnika«, okrepi mehanizme za zaščito slovenskega kmetijstva pred škodljivimi mednarodnimi trgovinskimi sporazumi, izboljša sistemski nadzor nad uvoženo hrano ter zagotovi, da bo Slovenija razpolagala z najmanj 50 ključnimi rastlinskimi vrstami za dolgoročno prehransko varnost.
3. V okviru resorno pristojnega ministrstva naj se vzpostavi javna svetovalna služba, namenjena strokovni podpori javnim zavodom pri pripravi, izvedbi in nadzoru javnih naročil hrane. Obenem naj se vzpostavi platforma za skupna naročila, ki bo omogočala učinkovitejše povezovanje naročnikov, kmetov, zadrug in drugih deležnikov ter izboljšala načrtovanje in koordinacijo naročene proizvodnje.
4. Vlada RS naj prehransko suverenost kot prednostno področje vključi v strateške dokumente države, zlasti v Kmetijstvo 2040, in v dokumente za okrevanje in odpornost. Pri tem naj zagotovi povečanje državnih rezerv semen in hrane kot ključnega mehanizma za obvladovanje kriz in zagotavljanje varne preskrbe prebivalstva.
5. Prouči naj se možnost vpisa pravice do prehranske varnosti v Ustavo Republike Slovenije, vključno z opredelitvijo pravice do pridelave hrane in uporabe semen kot temeljnih pogojev za ohranjanje prehranske suverenosti in strateške varnosti države.
6. Vlada RS naj vzpostavi ustrezne mehanizme za bolj učinkovito promoviranje multiplikativnih učinkov naročanja slovenske hrane v javnih zavodih, saj takšni ukrepi pomembno prispevajo k ohranjanju podeželja, krepitevi lokalnih preskrbovalnih verig, dolgoročni stabilnosti in vzdržnosti slovenskega kmetijskega sektorja ter nenazadnje k izboljšanju zdravja in prehranske oskrbe najranljivejših skupin prebivalstva.
7. Vlada RS naj celovito prouči vse obstoječe in načrtovane mednarodne trgovinske sporazume, pri čemer mora zagotoviti, da njihovo izvajanje ne vodi v zniževanje okoljskih, zdravstvenih, prehranskih in kakovostnih standardov, ki veljajo za slovenske pridelovalce in potrošnike.
8. Slovenija naj zavzame odklonilno stališče do deregulacije novih genomskega tehnik (NGT) ter do patentiranja semen, podpre prepoved uporabe GSO/NGT v javnih zavodih ter se jasno opredeli do potreb Zakona o zaščiti semenskih virov, vključno z določbo, da so semena javno dobro

V nadaljevanju Vlada RS podaja odgovor na pobude komisije.

K 1. pobudi:

Vlada RS poudarja, da so izzivi nabave hrane v javnih zavodih kompleksni, od tega, da primanjkuje opreme, do tega, da je sistem kadrovske podhranjen oziroma da manjka učinkovita organizacija procesov. Izkušnje iz javnih zavodov doma in v tujini kažejo, da k izboljšanju največ prispevata dobra organizacija ter vlaganje v praktična izobraževanja. Zato se Vlada RS zaveda velikega pomena financiranja regijskih delavnic za javne zavode, na katerih je osrednja tema načrtovanje jedilnikov ter spodbujanje povezovanja in sodelovanja z dobavitelji. Ta pristop je ključnega pomena tako za pridelovalce kot za organizatorje prehrane, saj omogoča boljše usklajevanje naročil, podporo lokalnemu gospodarstvu in učinkovitejše vključevanje lokalne hrane v jedilnike javnih zavodov. Uvajanje pedagoških pristopov povečuje sprejemanje živil med otroki in mladostniki, hkrati pa dobre prakse zmanjšujejo količino zavržene hrane, kar omogoča večje naročanje lokalnih proizvodov.

Odnosi do hrane in kmetijstva se oblikujejo že zgodaj v otroštvu, zato je pomembno krepiti povezovanje šol s kmetijami prek učnih vsebin, obiskov in šolskih vrtov. Za uspešno doseganje ciljev pa je nujna aktivna vloga vseh javnih naročnikov – vodstev šol, organizatorjev prehrane, kuharjev in občin. Le z načrtnim sodelovanjem ter stalnim usklajevanjem z dobavitelji se lahko zagotovi stabilne dobavne verige, kakovostne obroke ter trajnostno pridelano lokalno in ekološko hrano.

V Zakon o hrani je vključena določba, ki javnim zavodom nalaga spoštovanje ciljev iz Uredbe o zelenem javnem naročanju, med drugim najmanj 15 % ekoloških živil ter najmanj 20 % živil iz drugih shem kakovosti. Zakon o hrani dodatno na novo uvaja zahtevo, da morajo tudi zunanji izvajalci, ki pripravljajo obroke za javne zavode, upoštevati predpisane deleže. To področje je bilo doslej izvezeto.

Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo je v okviru nadzora nad obrati javne prehrane preverjal upoštevanje zahtev zelenega javnega naročanja živil. V nadzor so bile vključene osnovne šole, vrtci, dom starejših občanov s posebnimi potrebami, zavod za gibalno ovirane otroke in pedagoško andragoški inštitut za izobraževanje otrok in odraslih, bolnica in drugi zavodi.

Ugotovljeno je bilo, da sta se deleža zahtevanih ekoloških živil ter živil iz drugih shem kakovosti v decembru 2024 in januarju 2025 v primerjavi z letom 2023 občutno povečala.

V letu 2023 je zahteve glede deleža ekoloških živil doseglo 9,2 % pregledanih javnih zavodov, zahteve glede živil iz drugih shem kakovosti pa 27,6 %.

Ob ponovnem nadzoru, izvedenem v decembru 2024 in januarju 2025, je delež javnih zavodov, ki dosegajo predpisani delež ekoloških živil, narasel na 30 %, delež tistih, ki dosegajo delež živil iz drugih shem kakovosti, pa na 52,5 %.

Glede na zadnje podatke doseganja deleža ekoloških živil in živil iz drugih shem kakovosti, ki so predstavljeni v Ciljno raziskovalnem projektu V4-2307: Zdrava in trajnostna prehrana v vzgojno-izobraževalnih ustanovah (v nadaljnjem besedilu: VIU), je v Poročilu o vključevanju elementov trajnosti v organizacijo prehrane v VIU navedeno, da delež šol, ki dosegajo zahtevane vrednosti, ostaja razmeroma nizek, saj večina šol še vedno ne dosega osnovnega nivoja vključevanja. V raziskavi je sodelovalo 157 matičnih šol, od skupno 456 šol (kar predstavlja 34 % celotne populacije šol):

- 15 % delež ekoloških živil dosega 47,8 % šol,
- 20 % delež živil iz drugih shem kakovosti dosega 66,2 % šol.

Vlada RS poudarja, da je dvig deleža zahtevanih živil v javnih zavodih dolgotrajen proces, ki zahteva različna ukrepanja.

V okviru Skupne kmetijske politike (SKP) so v obdobju od 2023 do 2027 na voljo ukrepi za razvoj lokalnih živil: Naložbe v predelavo, trženje, dvig produktivnosti; Spodbujanje povezovanja in sodelovanja lokalnih ponudnikov; Celovit pristop k razvoju ekološkega kmetovanja (dodatne aktivnosti v JSKS, AKIS, javna naročila za razvoj trga); Krepitev pridelave, predelave, povezovanja, trženja, znanja, promocije; Regijski pristop povezovanja lokalnih proizvodov s poudarkom na ekoloških proizvodih.

Ustanovljena je bila tudi Delovna skupina vlade za več lokalne hrane v javnih zavodih. Namen skupine je bil nadgraditi obstoječa prizadevanja in poiskati dodatne vzroke za olajšanje doseganja zastavljenih ciljev.

Glede povečanja deleža slovenske hrane v javnih zavodih z vidika Zakona o javnem naročanju (v nadaljnjem besedilu: ZJN-3) Vlada RS pojasnjuje, da sistem javnega naročanja primarno urejajo evropski predpisi, konkretno v tem primeru Direktiva 2014/24/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o javnem naročanju in razveljavitvi Direktive 2004/18/ES, ki med drugim dopušča, da naročnik pri oddaji javnega naročila blaga, storitev ali gradenj ne upošteva pravil za objave v Uradnem listu EU za največ 20 % vsega istovrstnega blaga (npr. živil), storitev ali gradenj. Pri tem lahko to izjemo upošteva pri enem ali več posameznih sklopov blaga, storitev ali gradenj, če je vrednost posameznega sklopa (npr. sadja in zelenjave) brez DDV nižja od 80.000 EUR, v primeru gradenj pa nižja od 1 milijona EUR.

Ta izjema je vključena tudi v ZJN-3, in sicer za javna naročila blaga in storitev, kar pomeni, da velja tudi za naročanje živil oziroma hrane. V skladu s petim odstavkom 73. člena ZJN-3 namreč naročniku za del blaga ali storitev ni treba upoštevati in uporabljati postopkov iz tega zakona (objave v Uradnem listu EU, objave na portalu javnih naročil). V tem delu ZJN-3 torej omogoča, da naročnik del naročila blaga ali storitev izloči iz postopka javnega naročanja in ga odda neposredno, tj. ne da bi ga vključil v postopek javnega naročanja, v katerem se naročnikovo povpraševanje praviloma objavi na portalu javnih naročil, v primeru večje vrednosti naročila pa tudi v Uradnem listu EU. Iz obrazložitve 73. člena ZJN-3 izhaja, da se del naročila blaga ali storitev izloči iz postopka javnega naročanja z namenom uveljavitve načela kratkih verig in spodbujanja lokalne samooskrbe in slovenskega gospodarstva preko javnih naročil. Ob upoštevanju petega odstavka 73. člena ZJN-3 lahko naročnik načelo kratkih verig uresničuje tako, da iz postopka javnega naročanja izloči enega ali več sklopov, vsakega v vrednosti do 80.000 EUR (brez DDV). Pri tem pa lahko vsi izločeni sklopi predstavljajo največ 20 % skupne vrednosti vsega blaga ali storitev, ki se naročajo – tistih, ki se naročajo pri ponudniki, izbranih v postopku javnega naročanja, in tistih, ki se naročajo pri ponudnikih, izbranih v skladu z načelom kratkih verig. Tega deleža (20 % in omejitve 80.000 EUR na posamezen izločen sklop) država članica ne sme povečati, saj bi to pomenilo kršitev pravnega reda EU.

Vlada RS poudarja, da je bil z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnem naročanju (v nadaljnjem besedilu: ZJN-3B) dopolnjen tudi 27. člen ZJN-3, kjer je bila zlasti zaradi povečanja možnosti sodelovanja z lokalnimi pridelovalci in predelovalci slovenske hrane oziroma živil dodana nova izjema od uporabe pravil javnega naročanja, in sicer za javno naročanje živil. Ker Direktiva 2014/24/EU te izjeme ne pozna, jo je bilo mogoče dovoliti le do vrednostnih pragov za objavo v Uradnem listu EU. Kljub temu, da je izjema dovoljena do določene vrednosti, pa je zakon tudi za ta naročila določil obvezno spoštovanje ciljev zelenega javnega naročanja, kot ga za živila opredeljuje uredba, ki ureja zeleno javno naročanje. To pomeni, da bo moral naročnik, če bo ocenjena vrednost javnega naročila nižja od mejnih vrednosti za objave v Uradnem listu EU, pri oddaji teh naročil, ki jih bo sicer lahko izvedel brez uporabe postopkov po tem zakonu (z

izjemo pravil, ki veljajo za evidenčna naročila), upoštevati, da bo dosegel predpisane cilje in nabavil določeni odstotek ekoloških živil oziroma živil iz shem kakovosti.

Redno se izvajajo aktivnosti, ki poudarjajo pomen zdravega prehranjevanja in lokalno pridelane hrane, ter širijo dobre prakse:

- Promocija vse lokalne hrane s podkrepljeno promocijo shem kakovosti, pod sloganom Naša super hrana;
- Slovenski tradicionalni zajtrk;
- Teden slovenske hrane;
- Šolska shema sadja, zelenjave in mleka ter mlečnih izdelkov (ukrep, ki ga izvaja Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljnjem besedilu: MKGP) v sodelovanju z Ministrstvom za vzgojo in izobraževanje, Ministrstvom za zdravje in drugimi deležniki);
- Projekt EKOLOŠKO + LOKALNO = IDEALNO (RTV oddaje Ljudje in zemlja);
- Zmanjševanje odpadne hrane (izvajanje več programov in aktivnosti - akcijski načrt Spoštujmo hrano, spoštujmo planet).

Podpira se sodelovanje z različnimi deležniki in izvajanje dogodkov:

- Simpozij o trajnostno pridelani lokalni hrani in javnem naročanju na Celjskem sejmu (dogodek pod okriljem Združenja Ekoci, ki je potekal 17.9.2025);
- Vključevanje ekološke in lokalne hrane v izobraževalnih zavodih – izobraževalni regijski dogodek za kuharsko-prehransko osebje (dogodek potekal na Gorenjskem, Radovljica 23. 10. 2025);
- Celodnevni dogodek z okroglimi mizami in delavnicami za organizatorje prehrane v Tednu slovenske hrane »Pamet v hrano, znanje na krožnik« (17. 11. 2025 Gospodarsko razstavišče).

V letu 2025 so bile izvedene:

- Delavnice za prehransko-kuharsko osebje v Pomurski regiji - vključevanje lokalnih ekoloških živil v javnih zavodih;
- Delavnice za prehransko-kuharsko osebje v Koroški in Primorski regiji - vključevanje lokalnih ekoloških živil v javnih zavodih;
- Programi promocij preko različnih medijskih zakupov v okviru aktivnosti »Naša super hrana« (ambasadorji IK, EKO, oddaje ipd).

V letu 2026 se bodo izvajale delavnice in regijski dogodki za prehransko-kuharsko osebje še v ostalih regijah po Sloveniji.

K 2. pobudi:

Mednarodna pogodba o rastlinskih genskih virih za prehrano in kmetijstvo (v nadaljnjem besedilu: Mednarodna pogodba) je bila sprejeta v okviru FAO novembra 2001, njen cilj pa je spodbujanje ohranjanja in trajnostne rabe rastlinskih genskih virov za prehrano in kmetijstvo (v nadaljnjem besedilu: RGV). Republika Slovenija je Mednarodno pogodbo ratificirala leta 2005 in postala pogodbenica leta 2006.

Države, podpisnice Mednarodne pogodbe, so se dogovorile, da pri izvajanju svojih pravic vzpostavijo učinkovit in pregleden večstranski sistem za izmenjavo RGV, ki omogoča olajšan dostop do RGV za žlahtnjenje novih sort na eni strani in pravično delitev koristi, ki izhajajo iz uporabe teh virov na drugi strani.

Medtem ko Mednarodna pogodba pokriva vse vrste RGV, je t.i. večstranski sistem za izmenjavo RGV zaenkrat omejen samo na RGV iz 64 rodov oziroma vrst kmetijskih rastlin za pridelavo hrane in krme, ki so navedeni v Prilogi I Mednarodne pogodbe. Ne glede na to se večstranski sistem za izmenjavo RGV uporablja za vse vrste RGV, kjer je to mogoče. Pogoji za dostop do akcij v

genskih bankah v večstranskem sistemu in delitev koristi so podrobneje urejeni v t.i. Tipskem sporazumu o prenosu materiala (gre za sporazum med gensko banko in na primer žlahtniteljem, ki prosi za dostop do določenih RGV). V skladu z Mednarodno pogodbo se RGV večstranskega sistema ohranjajo in uporabljajo za raziskave, seveda selekcijo in žlahtnjenje ter usposabljanje za prehrano in kmetijstvo.

Spreminjajoče se vremenske razmere pomenijo, da bodo države morale v večji meri pridobivati genske vire za žlahtnjenje iz drugih delov sveta. Kot navaja FAO podnebne spremembe le še povečujejo medsebojno, tudi globalno odvisnost. Na primer kar zadeva krompir, Južna Amerika še vedno ponuja največjo raznovrstnost genskih virov oziroma sort kot katerakoli druga regija. V tem kontekstu je večstranski pristop mednarodnega sporazuma, ki omogoča dostop do genskih virov za žlahtnjenje in delitev koristi ter zadevno sodelovanje med državami, še pomembnejši.

K 3. pobudi:

Ministrstvo za javno upravo (v nadaljnjem besedilu: MJU) je med drugim pristojno za področje javnega naročanja in je poleg ZJN-3 tudi nosilec Uredbe o zelenem javnem naročanju (v nadaljnjem besedilu: UZeJN), ki ureja zeleno javno naročanje, pri katerem naročnik naroča blago, storitve ali gradnje, ki imajo v primerjavi z običajnim blagom, storitvami in gradnjami v celotni življenjski dobi manjši vpliv na okolje in zagotavljajo varčevanje z naravnimi viri, materiali in energijo ter imajo enake ali boljše funkcionalnosti. Namen te uredbe je zmanjšati negativen vpliv na okolje z javnim naročanjem okoljsko manj obremenjujočega blaga, storitev in gradenj, izboljšati okoljske značilnosti obstoječe ponudbe in spodbujati razvoj okoljskih inovacij in krožno gospodarstvo ter dajati zgled zasebnemu sektorju in potrošnikom.

V zvezi z javnim naročanjem živil UZeJN v drugem odstavku 6. člena postavlja dva cilja, ki jih mora upoštevati naročnik pri oddaji javnega naročila za predmet živila in gostinske storitve, in sicer je v drugi alineji določeno, da delež ekoloških živil znaša glede na celotno predvideno količino živil, izraženo v kilogramih, najmanj 15 % in v tretji alineji, da delež živil iz shem kakovosti znaša glede na celotno predvideno količino živil, izraženo v kilogramih, najmanj 20 %.

MJU je pristojno za UZeJN, ki pomeni način izvrševanja določb zakona o javnem naročanju na način, da se preko javne porabe v sistem vključijo t. i. sekundarni cilji politik. V tem primeru cilji, povezani z ekološkim in trajnostnim kmetovanjem in spodbujanjem zdrave prehrane in zdravih prehrabnih navad. MJU pa ni pristojno za uresničevanje te politike. Zato je pri pripravi UZeJN in pri določitvi njenih ciljev nujno potrebno dobro sodelovanje z resornimi ministrstvi, ki poznajo zadevna področja ter cilje in razvojne možnosti na tem področju. Pri pripravi ciljev za predmet javnega naročanja »živila in gostinske storitve« se vsebina UZeJN pripravlja v sodelovanju z Ministrstvom za okolje, podnebje in energijo (v nadaljnjem besedilu: MOPE) ter MKGP.

ZJN-3 prepoveduje opredelitev cene kot edinega kriterija za javno naročanje hrane in zahteva, da naročniki pri merilih za izbiro ponudbe pri naročanju živil prednostno upoštevajo živila, ki so v shemah kakovosti (na primer sezonsko pridelana živila na integriran način, sezonsko pridelana živila na ekološki način ipd.), živila, ki so proizvedena po nacionalnih predpisih o kakovosti živil, ter živila, ki so trajnostno pridelana in predelana in je zagotovljena višja kakovost živil z vidika večje svežine ali nižjih okoljskih obremenitev pri prevozu.

Na MJU se od leta 2023 dalje izvajajo obsežne izobraževalne aktivnosti, s katerimi se poskuša naročnikom olajšati izvajanje javnih naročil in jih opolnomočiti za kakovostno in učinkovito pridobivanje potrebnega blaga, storitev in gradenj. Zato je bil v letu 2023 pripravljen program in ustanovljena Akademija javnega naročanja, ki je celovit brezplačen program, ki sodelujoče pri javnem naročanju pripravi na načrtovanje in izvajanje le-tega, v svojih modulih pa vključuje tudi izvajanje strateških javnih naročil, ki poleg inovativnega in socialno odgovornega javnega

naročanja vključujejo zlasti tudi izvajanje t. i. zelenih javnih naročil. MJU poleg tega izvaja tudi izobraževanja v zvezi z aktualnimi tematikami, posnetki le-teh so naknadno dostopni tudi tistim, ki so jih v času izvedbe zamudili. Prav tako MJU redno izvaja telefonsko in pisno svetovanje, za pomoč uporabnikom so v informacijskem sistemu e-JN na voljo številna tolmačenja, smernice, vzorci obrazcev in razpisnih dokumentacij ipd. Na voljo so tudi informacije o zelenem javnem naročanju, vključno z v letu 2025 posodobljenimi primeri okoljskih meril in zahtev, med drugim tudi za živila in gostinske storitve. Primeri so bili pripravljeni v sodelovanju z resornimi ministrstvi, na voljo pa so tudi kontaktne točke po ministrstvih, ki izvajalcem lahko pomagajo pri konkretnih izzivih v zvezi s posameznim predmetom zelenega javnega naročila.

Tudi MOPE v okviru projekta »Care4climate« izvaja obsežne raziskave in izobraževanja, ki naročnikom omogočajo enostavnejše in bolj kakovostno izvajanje zelenih javnih naročil. V okviru projekta izvajajo obsežno izobraževanje naročnikov in ponudnikov v zvezi z izvajanjem javnih naročil živil ter shem sofinanciranja. Izobraževanja glede priprave javnih naročil vključujejo teme kot so oddaja ponudbe, raziskave trga z lokalnimi ponudniki, uporabe možnih izjem v okviru ZJN-3 (kratke dobavne verige in izločeni sklopi), priprava meril, kje in kako lahko najdejo ponudnike, kako preverijo certifikate, kako spremljati realizacijo javnega naročila, ozaveščanje tudi glede priprave sezonskih jedilnikov, aktivne uporabe aplikacije »kataloga živil«, informiranje ponudnikov živil o potrebah javnih zavodov ipd.

K 4. pobudi:

Vizija »Naše kmetijstvo in hrana v 2040« bo dolgoročen, čez-sektorski nacionalni strateški dokument, ki bo zajemal celoten kmetijsko-prehranski sistem, od pridelave do potrošnika.

Glede na trenutne geopolitične razmere in stanje kmetijstva kot tudi celotnega kmetijsko-prehranskega sistema v Sloveniji je ključen razmislek o prehranski varnosti. To narekujejo tudi trendi in izzivi na različnih področjih, ki vplivajo na prehransko varnost.

Prehranska varnost bo naslovljena v Viziji »Naše kmetijstvo in hrana v 2040«. K stabilni in dolgoročni prehranski varnosti pa morajo poleg kmetijske politike prispevati tudi ostale javne politike.

Prehranska varnost mora biti prioriteta države in s tem tudi del strateških dokumentov.

Prehranska varnost bo naslovljena tudi v Strategiji odpornosti Republike Slovenije, kjer bo posebej izpostavljeno, da odpornost na področju preskrbe s hrano vključuje neprekinjeno konkurenčno in trajnostno pridelavo oziroma prirejo, predelavo, distribucijo in porabo hrane z višjo dodano vrednostjo, vključno s porabo v javnih zavodih. Ključen bo poudarek na usklajenem delovanju vseh deležnikov v verigi preskrbe s hrano ter krepitvi odpornosti kmetijske pridelave na podnebne spremembe, z raznolikostjo pridelave, ohranitvijo obsega kmetijskih zemljišč in z modernizacijo v kmetijstvu. Poseben pomen bo namenjen tudi načrtovanju in zagotavljanju zadostnih količin zalog hrane v državnih blagovnih rezervah in drugih skladiščnih kapacitetah.

Prehranska varnost predstavlja pomemben element nacionalne varnosti Republike Slovenije, zato zahteva vzpostavitev učinkovitih mehanizmov za celovito odzivanje, obvladovanje tveganj ter izvajanje preventivnih ukrepov države. Med ključne preventivne mehanizme sodijo tudi državne blagovne rezerve, ki delujejo v okviru Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport. Državne blagovne rezerve predstavljajo vir za zagotavljanje osnovne preskrbe prebivalstva in vzdrževanje ustrezne stopnje preskrbljenosti v zakonsko določenih kriznih razmerah, kot so velike motnje in nestabilnosti na trgu, naravne in druge nesreče, vojna ter primeri ogroženega javnega zdravja ali pomanjkanja blaga na trgu. V takšnih razmerah državne blagovne rezerve

predstavljajo eno ključnih orodij za zagotavljanje socialne in ekonomske varnosti prebivalcev ter stabilnega delovanja države.

K 5. pobudi:

V teku je projekt Vzpostavitve regijskih prehranskih verig, ki predstavlja strateški odgovor Republike Slovenije na izzive prehranske varnosti, nizke samooskrbe in odvisnosti od tujih trgov.

Prehranska varnost je ena izmed ključnih strateških prioritet Slovenije in Evropske unije. Nizka stopnja samooskrbe, razdrobljenost kmetijskega sektorja in neučinkovita in nestabilna prehranska veriga zmanjšujejo odpornost družbe, kar je še posebej izrazito v kriznih razmerah. Gre za celovit pristop, ki vključuje lokalno pridelavo, predelavo, skladiščenje in distribucijo hrane za javne zavode, z namenom zagotavljanja zdrave, varne in dostopne prehrane za prebivalce – predvsem za otroke, starejše, bolnike in druge ranljive skupine. Projekt krepi lokalno gospodarstvo, oživlja podeželje, zmanjšuje ogljični odtis ter omogoča vzpostavitev dolgoročne trajnostne politike.

Cilj tega projekta je med drugim tudi vzpostavitev centralne digitalne platforme za podporo verigi preskrbe s hrano, ki zajema digitalizacijo kmetijskega sektorja in lokalnih verig preskrbe s hrano, prilagoditev verig v lokalnem okolju in spodbujanje ohranjanja razvoja podeželja, stabilizacijo ponudbe in povpraševanja ter izboljšanje učinkovitosti ter optimizacijo procesov javnega naročanja z vzpostavitvijo ekonomsko vzdržnih končnih cen za lokalne prehranske proizvode.

K 6. pobudi:

Vlada RS poudarja, da se izvajajo različni ukrepi, katerim skupni cilj je izboljšanje položaja slovenskih pridelovalcev in predelovalcev hrane in povečanje ponudbe lokalne hrane:

- podpore v okviru SKP 2023–2027 – kmetijska plačila, poudarek na samooskrbi;
- nadzor trga in porekla – odziv na pritisk poceni uvožene hrane;
- spodbujanje boljšega povezovanja pridelovalcev za močnejši nastop na trgu;
- spodbujanje nakupa domače hrane v okviru promocije lokalne hrane preko portala Naša super hrana in socialnih omrežij: (npr.: <https://www.nasasuperhrana.si/clanek/slovenski-krompir-naj-bo-nasa-prva-izbira/>), kjer se ozavešča potrošnike o prednostih nakupa lokalnih proizvodov;
- pomoč ob naravnih nesrečah – finančna pomoč kmetom, ki so utrpeli veliko škodo zaradi zmrzali ali drugih vremenskih ekstremov.

Vzpostavljen je tudi zemljevid lokalne hrane, ki omogoča vsem kmetovalcem in pridelovalcem lokalne hrane, da svojo ponudbo kmetijskih in živilskih proizvodov brezplačno promovirajo tudi na Zemljevidu ponudnikov lokalne hrane.

K 7. pobudi:

Glede sporazuma Mercosur Vlada RS pojasnjuje, da morajo vsi proizvodi, ki so dani na skupni trg EU (proizvedeni doma ali uvoženi iz tretjih držav), izpolnjevati sanitarne in fitosanitarne standarde EU, kar vključuje tudi proizvode, ki vsebujejo GSO. Noben trgovinski sporazum, ki ga EU sklene s tretjimi državami, ne spreminja nobenih sanitarnih in fitosanitarnih (SPS) standardov za uvoz agroživilskih proizvodov na skupni trg EU. To velja tudi za sporazum EU-Mercosur.

Evropska komisija v vseh tretjih državah izvaja nadzor nad uvozom proizvodov v EU na področju zdravja živali in rastlin ter varnosti hrane, ki vključuje redne revizije in odobritev uradnih nadzornih sistemov pristojnih organov tretjih držav, vključno s fizičnimi pregledi v tretjih državah. V primeru resnih neskladnosti se lahko uvedejo ukrepi za omejevanje trgovine, kot na primer prepovedi uvoza v EU. Uradni nadzori na mejah EU za namen preverjanja, ali uvoz spoštuje pravila EU,

izvajajo države članice. V skladu z ambicijami, določenimi v sporočilu Evropske komisije „Vizija za kmetijstvo in prehrano“, vezano na uvoz agroživilskih proizvodov v EU, se je Evropska komisija tudi neodvisno zavezala, da bo povečala število revizij in pregledov v tretjih državah ter okrepila nadzor na terenu.

EU tudi v prihodnje, ne glede na sklenjene trgovinske sporazume s tretjimi državami, ostaja neodvisna pri sprejemanju morebitnih novih strožjih standardov varne hrane. Sporazum EU-Mercosur tudi daje EU pravico uporabe previdnostnega načela, ki EU omogoča, da sprejme lastne ukrepe za zaščito zdravja državljanov EU, kadar znanstveni dokazi o tem, ali je uvožena hrana varna ali ne, niso prepričljivi.

K 8. pobudi:

Dogovor o zakonodajnem okviru Evropske unije za regulacijo novih genomskega tehnik (NGT) je bil dosežen decembra lani, po več krogih pogajanj med Evropsko komisijo, Evropskim parlamentom in Svetom EU. Republika Slovenija dogovorjenih rešitev ne podpira, saj ne odražajo ključnih načel, ki jih je Slovenija dosledno zagovarjala v celotnem postopku obravnave predloga za NGT in sicer: celovite in obvezne ocene tveganja za zagotavljanje varnosti, jasnega in preglednega označevanja v celotni verigi in ustreznega zagotavljanja sledljivosti pridelkov in proizvodov.

Področje GSO je v EU urejeno s pravnimi akti EU, ki veljajo v vseh državah članicah. Predpisani so postopki odobritve, označevanje in sledljivost GSO. Proizvajalci lahko uporabljajo samo tiste GSO, ki so odobreni v EU in torej ocenjeni kot varni za uporabo v živilih, uporabljati jih morajo v skladu z odobritvijo in jih ustrezno označiti. V EU neodobreni GSO v živilih in krmi ne smejo biti prisotni. Vsi GSO morajo biti ustrezno označeni in sledljivi. Označevanje živil in krme, ki vsebujejo ali so proizvedeni iz GSO, je obvezno. Podatki morajo biti navedeni tudi na spremni dokumentaciji pošiljk. Pravila za dajanje GSO na trg iz Direktive 2001/18/ES in Uredbe (ES) št. 1829/2003 veljajo za proizvode proizvedene v EU in za uvožene izdelke. Uvoz neodobrenih GSO v EU ni dovoljen. V Sloveniji se prisotnost GSO in skladnost označevanja spremlja z monitoringom in uradnim nadzorom.

Semenarstvo oziroma pridelava domačega semena v Sloveniji stagnira že nekaj desetletij. Vzrokov za tako stanje je več, med najpomembnejšimi pa je dejstvo, da so omejene naravne danosti za pridelavo semena.

Vlada RS poudarja, da se z različnimi ukrepi prizadeva povečati samooskrbo, zlasti s semenom lokalnih sort, in sicer v okviru nalog javnih služb, ki izvajajo naloge ohranjanja rastlinskih genskih virov, selekcije in žlahtnjenje izbranih vrst, ter zagotavljanje kakovostnega semena, prilagojenega slovenskim razmeram. Podpora ohranjanju rastlinskih genskih virov in semenarstvu je tudi predmet intervencij SKP.

Javne žlahtniteljske programe od leta 2014 izvajata dve javni službi, in sicer Javna služba v poljedelstvu in Javna služba v vrtnarstvu. V tem času so bile požlahtnjene nove sorte krompirja (KIS Slavnik, KIS Savinja, KIS Sora, KIS Razor, in KIS Blegoš, KIS Kokra in KIS Mangart), sorta fižola (KIS Amand) in dve sorti zelja (Presnik in Rožnik). Vse navedene sorte so vpisane v sortno listo oziroma nekatere tudi zavarovane na evropski ravni. V postopkih preizkušanja so še štiri dodatne nove sorte krompirja, sorte fižola, sorta črne detelje in ajde. V vseh žlahtniteljskih programih izvajalci uporabljajo tudi genski material Slovenske rastlinske genske banke.

V zadnjih letih se pojavljajo pobude, predvsem nevladnih organizacij, da bi zaloge semena ustvarili tudi v okviru Zavoda za blagovne rezerve (v nadaljnjem besedilu: ZBR), pri čemer se je pojavila dilema o katerem semenu govorimo. Seme domačih lokalnih sort se namreč na kmetijskih

gospodarstvih uporablja zelo omejeno in ne more biti predmet ZBR. Uporaba lokalnih sort na kmetijskih gospodarstvih se spodbuja v okviru ukrepov kmetijsko-okoljska-podnebna plačila iz strateškega načrta, ki ureja skupno kmetijsko politiko 2023–2027. Za najbolj produktivne in kakovostne sorte na EU trgu, ki jih tudi slovenski kmetje večinsko uporabljajo za tržno pridelavo hrane in krme pa velja, da med EU dobavitelji semena deluje ustrezen mehanizem zalog na vseh ravneh dobavne verige. Glede na navedeno se seme ni uvrstilo v blagovne rezerve.

Za potrebe osnovnih zalog semenskega materiala premalo uporabljenih vrst oz. ogroženih lokalnih sort kmetijskih rastlin, zlasti zelenjadnic kategorije standardno seme pa tudi za demonstracijske dejavnosti, v okviru programov javnih služb v poljedelstvu in vrtnarstvu, na IC Ptuj poteka pridelava semena približno 30 lokalnih sort, ki so na voljo manjšim zainteresiran pridelovalcem in vrtničarjem. Izvajalec obeh javnih služb je Kmetijski inštitut Slovenije.